

Architectuurwandeling

Buytenwegh Zoetermeer

Dit is de plek.

RR-halte Buytenwegh

3,5 - 6,5 km

Voormalig ministerie van Onderwijs en Wetenschappen (10)

Na de bouw van Palenstein, Driemanspolder en Meerzicht zien we in deze woonwijk Buytenwegh De Leyens (ontworpen als 1 woonwijk) geen strenge scheiding tussen gebouwtypen. In zowel Buytenwegh als De Leyens wisselen eengezinswoningen en de gestapelde bouw zich af en is er nauwelijks sprake van hoogbouw. Buytenwegh De Leyens vormt het zogenaamde derde kwadrant in het ontwerp van de compacte stad Zoetermeer. Dorp, Palenstein en Driemanspolder vormen het eerste en Meerzicht het tweede. De naam Buytenwegh is ontleend aan de naam van het gebied die al in 1647 voorkomt: 'het gebied buiten de ontginning'. Prachtig is het gegeven dat de oude uitvalswegen, de tochtsloten en windsingels meegenomen zijn in het inrichtingsontwerp.

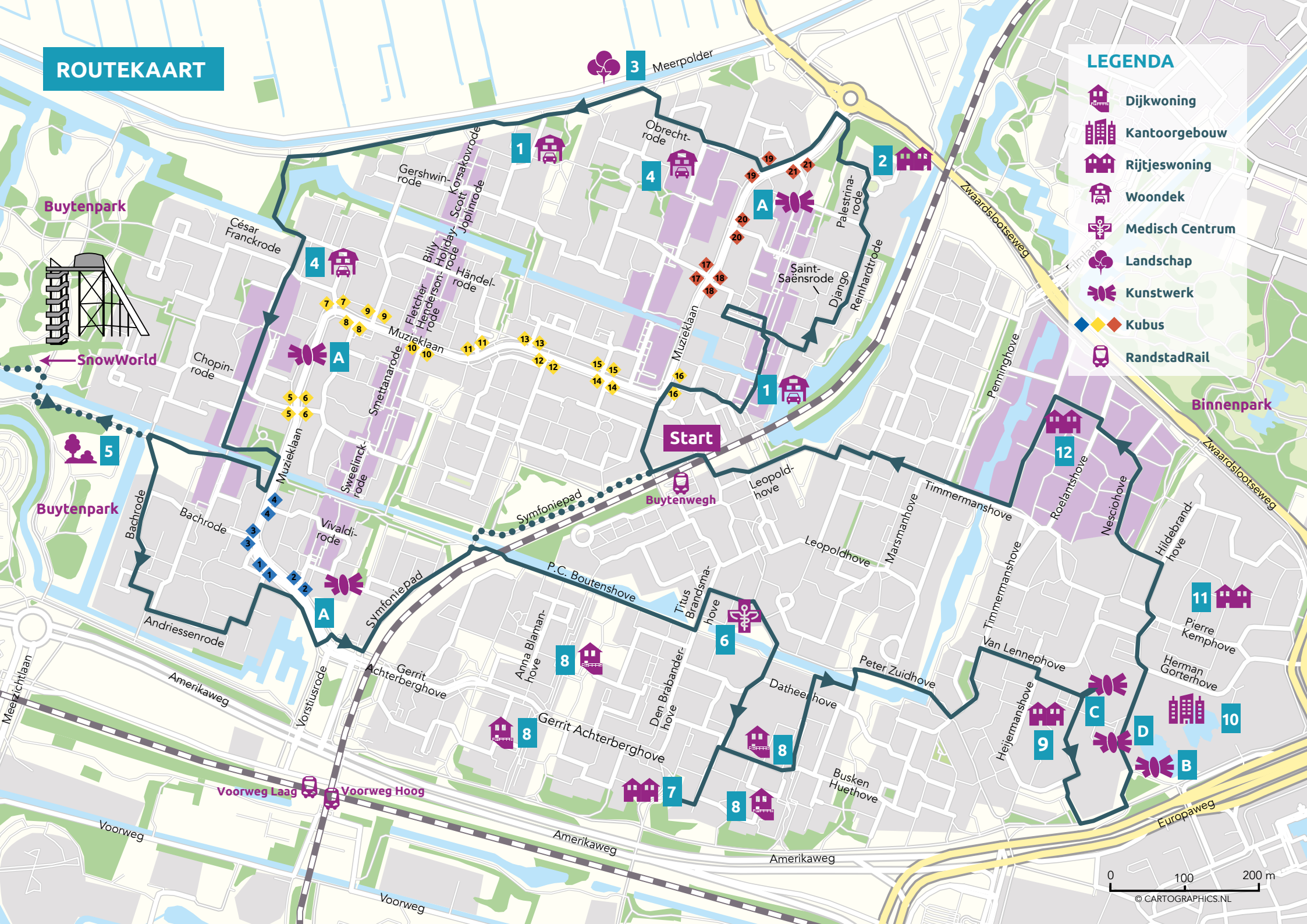
Wandelend door Buytenwegh De Leyens is het genieten van lange rijen populieren of elzen: de zogenaamde windsingels die beschutting gaven aan akkers en fruitboomgaarden. De vergezichten over de rechte waterlijnen van de zogenaamde tochten in Buytenwegh zijn uniek. Verdwalen is hier niet uniek. De kronkelende hoofdwegen vertakken zich aan weerszijden tot op de woonerven. Johan Goedhart maakt in deze wijk een kunstwerk 'Kubussen'. Dit werk bestaat uit gekleurde - blauw, geel en rood - én genummerde betonnen kubussen aan weerszijden van de Muzieklaan **A**.

Bijzonder in Buytenwegh zijn de woondekken, de 'dijken', de variatie in dakvormen, én een kantoorgebouw dat zich precies passend de wijk in heeft gekronkeld.

ROUTEKAART

LEGENDA

- Dijkwoning
- Kantoorgebouw
- Rijteswoning
- Woondek
- Medisch Centrum
- Landschap
- Kunstwerk
- Kubus
- RandstadRail

0 100 200 m

© CARTOGRAPHICS.NL

1

WOONDEKKEN ■ **Woondek II: Vorstiusrode tot aan de Meerpolderdijk, woondek IV: Wiardi Beckmanrode tot aan de Palestrinarode/Muzieklaan** ■ **Jan Sterenberg (Ter Apel)** ■ **1972-1978**

Het experiment dat al eerder te zien was in de Zoetermeerse wijk Meerzicht herhaalt deze architect op grootse wijze in Buytenwegh. Woondekken met eronder parkeerplaatsen. Het zorgt voor een win-win situatie. De woonomgeving is gevrijwaard van auto's en er kan toch met een hoge dichtheid van woningen per hectare gebouwd worden. Deze woondekken (het tweede straatniveau) worden gekenmerkt door een sympathieke uitstraling met de geknikte mansardekappen gedekt met groene bitumen en gekleurde houten panelen aan de gevel. Daarnaast zijn er de speelse elementen zoals de (wentel)trappen en de hellingbanen. Tegelijkertijd is juist dit laatste ook de kwetsbaarheid van deze manier van bouwen: de spannende sluiproutes bleken niet altijd sociaal veilig. Hierom is het langste dek dat over water en weg met elkaar verbonden was 'in stukken geknipt'. Ook om per dek een groter 'community-gevoel' te scheppen. De keuze en variatie in woningtypen is groot: de grondgebonden woning, de beneden- en bovenwoning aan dekken en aan galerijen variërend van twee tot zes kamers, met tuin, woonterras of balkon.

De Groningse J.J. Sterenberg (1923-2000) was in de jaren 1960 betrokken bij aanleg van de wijken Angelslo en Emmerhout, te Emmen – dit waren de 1e autoluwe woonwijken met woonerven en groene woonpaden in Nederland. In 1978 werd hij hoogleraar Seriematige Woningbouw aan de TU in Delft.

Hier in Buytenwegh werd ook het winkelcentrum door bureau Sterenberg ontworpen (projectarchitecten Berend de Graaff, Johan Hamminga en Jan Sterenberg). Het werd gebouwd in opdracht van ontwikkelaar VOM uit Arnhem en eind 1978 voltooid.

2 **WONINGEN** ■ **Palestrinarode** ■ **Leo de Jonge** ■ **1978-1981**

Een klein karakteristiek woonplein bestaande uit een dertigtal geschakelde vrije sector-woningen met lessenaarsdaken in diverse richtingen. Een deel van de royale woningen hebben in het oog springende gevelhoeken met door stekende bakstenen: een herhaling van kruisende lijnen in dak en gevel. Een deel van deze huizen heeft donkere red wood rabatdelen in de gevels.

De Jonge, gericht op het ontwikkelen van goede en betaalbare huisvesting en mede-oprichter van de Stichting Architecten Research (SAR), toonde in dit project aan dat complex schakelen kan leiden tot boeiende en mooie architectonische vormen.

3

DE MEERPOLDER is de unieke, eerste Zuid-Hollandse én grootste droogmakerij beneden het Noord-Hollandse IJ

Het natuurlijke en bij ruig weer gevaarlijke (overstromingen) zoetwatermeer het Soetermeerse Meer

is tussen 1612 en 1616 drooggemaakt met behulp van drie achtkante met riet gedekte windmolens. De molenstompen of 'halve molens' zijn er nog altijd. Wat hierna is ontstaan, is de huidige Meerpolder met de organische vorm van een ei, met 540 hectare grazige weiden voor melk- en vleesvee. Hoogheemraadschap Rijnland, boeren en omwonenden doen hun best om de polder ook voor weidevogels een aantrekkelijk gebied te houden.

4 **WOONDEKKEN** ■ **Woondek I: Donazettirode, Berliozrode & Beethovenrode, woondek III: Mahlerrode, Glenn Millerrode, Mozartrode, Kid Oryrode** ■ **Inbo Architecten (Woudenberg)** ■ **1977-1978**

Dit type dekwoning is eenvoudig en strak. Het gaat hier om steeds hetzelfde type beneden- en bovenwoning. De benedenwoning heeft een tuin en een voordeur op het maaiveld, de bovenwoning heeft een flink balkon en de entree aan het dek. Er zijn trappen naar (voor bewoners is er een gemeenschappelijke lift) de maisonnettes (de bovenwoningen) met platte daken. Deze woondek-complexen bestaan elk uit 341 woningen.

5

BUYTENPARK EN SNOWWORLD ■ **Buytenparklaan 30** ■ **G.J. Bleeker Architectenburo, 1996, Huibers B.V. Buro** **Bouwmanagement & Architectuur, 2002 (derde skibaan), Algra & Marechal** ■ **2016 (verlenging derde skibaan)**

Volg de oude poldersloten, de hoofdtochten en je komt in het Buytenpark. Dit park van 100 hectare is aangelegd in 1976-1977 naar ontwerp van de landschapsarchitecten Jan Harberts en Ad ten Ham. Aan de noordrand van dit park vol ruigte zijn heuvels gecreëerd op puin uit de Haagse regio.

6

THERAPEUTICUM AURUM ■ **Frits de Zwerfverhove 1** ■ **P.J. van der Cammen** ■ **2002**

Dit gezondheidscentrum is gebouwd volgens een 'organische' bouwstroming die al ontstond in de jaren 1920 onder invloed van de antroposofie en de architectuurstroming Jugendstil. De grondlegger van de antroposofie is de Zwitserse arts Rudolf Steiner die zijn gedachtegoed verspreide over diverse disciplines: o.a. filosofie, pedagogie, landbouw, geneeskunde én architectuur. Kenmerkend van een antroposofische bouwstijl is de plastische, aan de natuur ontleende vormgeving en het gebruik van natuurlijke materialen. Let hier eens op de niet rechte hoeken in gevel en raampartijen. "Laat het werk in dit gebouw geïnspireerd worden door inzicht in de samenhang van mens, natuur en kosmos". Dit is de tweede zin uit de grondsteenspreuk, die op 29 oktober 2001 in het binnenste van een koperen pentagondodecaëder (een ruimtelijke figuur bestaande uit twaalf vlakken met vijf punten) is toevertrouwd aan de grond onder de vloer van de hal van het Therapeuticum Aurum.

7

EXPERIMENTELE ZONNEWONINGEN ■ **Antoon Coolenhove** ■ **TNO Delft, Bouwcentrum Rotterdam en Verenigde Bedrijven Bredero** ■ **1977**

Hier werden de eerste vier Nederlandse zonnewoningen gerealiseerd! Het is tot stand gekomen vanuit een initiatief van TNO Delft, Bouwcentrum Rotterdam en Verenigde Bedrijven Bredero. Uit dit experiment bleek dat met collectoren binnen seriematige woningbouw tot 50% energie bespaard kon worden. In de jaren 1980, toen het experiment voorbij was, werden de zonnecollectoren verwijderd en de kap ontmanteld.

8

DIJKWONINGEN ■ **A. Blamanhove, J.C. Bloemhove, Coornherthove, Couperushove** ■ **Coen Bekink** ■ **1974-1977**

In dit complex van 156 dijkwoningen zijn laagbouwoningen langs smalle dijkjes geplaatst. Woningen voor ouderen zijn op de begane grond en hebben een dubbele breedte en een brede achtertuin. De kleinere bovenwoningen met elk een diep balkon bestaan uit drie bouwlagen.

De keukens liggen aan de dijkzijde en de woonkamer aan de achterzijde. Deze rijtjes dijkwoningen zijn gedekt met een langskap. Er zijn alleen fiets- en wandelpaden voor de huizen langs en zo is een afwisselend groen binnengebied ontstaan waar het groen en verkeersluw is. De dijken vormen een lineaire noord-zuidstructuur in dit deel van de wijk.

9 **WONINGEN IN RIJEN MET PUNTKAPPEN, PLATTE DAKEN EN GEKLEURDE GEVELS, BLAUW, ROZE EN GROEN** ■ aan de Timmermanshove, Heijermanshove, Verweyhove, Van Lennephove, Multatulihove en Theo Thijssenhove ■ Dit woningbouwproject gerealiseerd in 1979 en bestaande uit 308 woningen werd vormgegeven door architect Coen Bekink

C.H. Bekink (1922-1996) was net als Jan Sterenberg betrokken bij de bouw van de 1e woonerven in Emmen. Hij was politiek actief en zette zich in Groningen in voor verbetering van de woonomgeving. In de jaren 1970 maakte hij samen met Jan Sterenberg deel uit van het multidisciplinaire projectteam van de planvorming van Buytenwegh De Leyens.

10 **VOORMALIG MINISTERIE VAN ONDERWIJS EN WETENSCHAPPEN** ■ Europaweg 4 ■ Architectencombinatie Mastenbroek en Rosdorff ■ 1976-1985

Het enorme sciencefictionachtige zilvergrijze gebouw dat bestaat uit een aaneenschakeling van haakvormen heeft een complexe plattegrond. Het is een zogenaamd structuralistisch gebouw. Van bovenaf zie je goed hoe 'de tentakels' van het gebouw in de aangrenzende woonbuurt steken. Het gehele complex is uitgevoerd als betonskelet en heeft gestandaardiseerde aluminium gevelelementen, vlakke vloeren en stalen luchtbruggen en luifels. Er zijn een drietal ondergrondse parkeergarages. Het interieur is overigens net als het exterieur van het gebouw en de wijk (!): een doolhof waarin je gemakkelijk verdwaalt. Bij de hoofdentree aan de Europaweg is een drijvend (RVS) kunstwerk van Eugène van Lamsweerde **B**. Bij de Heijermanshove is een lange keermuur van cortenstaal en groen labyrint van Tony Andreas **C**. Op de rand van het gebouw bevindt zich het werk 'Wachter' van Anne de Vries, 2022 **D**.

In Nederland is het structuralisme door architect Herman Hertzberger geïnitieerd halverwege de jaren 1960 (Centraal Beheer te Apeldoorn 1967 - 1972). Het is bouwen met steeds een herhaling van dezelfde maatmodule. Hierdoor ontstaan uitbreidbare complexen zonder hiërarchie. Alle onderdelen maken op gelijkwaardige wijze onderdeel uit van het geheel.

11 **GESTAPELDE BOUW EN RIJTJESWONINGEN** ■ aan o.a. de Herman Gorterhove, de Hildebrandhove en de Pierre Kempthove ■ Knoop & Nieuwveld ■ 1978

Op het plein aan de Herman Gorterhove is goed te zien hoe het structuralistische kantoorgebouw is ingepast in de woonwijk. De platte daken en rechthoekige vormen en het accent op de verticale lijn door de vorm van de vensters en in de balkondelen zijn opvallende elementen. Op de foto van bovenaf is mooi te zien dat dit wijkje geheel bestaat uit verspringend geschakelde huizen in niet zelden geknikte rijtjes. Het past bij de plattegrond van het grote futuristische kantoorgebouw.

12 **WONINGEN** ■ Du Perronhove, Nesciohove, Penninghove, Roelantshove, Staringhove, Van Oudshoornhove, Willem Paaphove, Van Schendelhove ■ A. (Ton) Alberts, Max van Huut ■ 1974

Dit woonbuurtje bestaande uit 256 koopwoningen (waar onder een aantal gestapelde appartementen) heeft schilderachtige kwaliteiten. Het is ontworpen volgens een organische benadering. Smalle straten, diepe achtertuinen, water partijen, verspringende rooilijnen, een hoge asymmetrische dakkap die

aan de voorzijde doorloopt tot bijna op straatniveau, inpandige garage met entresol. Het zijn allemaal elementen die kleinschaligheid oproepen en een ecologisch milieu bevorderen. De straat – en de dwarsstraatjes – tussen de verspringende rijen huizen is autoluw en besloten en wordt afgewisseld met lange open zichtlijnen. Het resultaat is een ruimtelijk effect. Het is de tijdsgeest van de jaren 1970 die dit buurtje ademt. De galerijflat had toen afgedaan en menselijke maat en verfijning stonden meer centraal. Alberts en Van Huut ontwierpen in een antroposofische bouwstijl (6).

KUNST OP DE ROUTE

Meer informatie vinden over kunst in de openbare ruimte op deze route (A,B,C,D) kan via <https://zoetermeer.kunstwacht.nl/>.

10.000 stappen zetten?

Dit is de plek.

Uitgave Bureau Citymarketing Zoetermeer, 2023 ■ Tekst en illustraties Klein Jantje Schrijfwerk ■ Vormgeving so mine design ■ Cartografie Cartographics ■ Fotografie Dick Valentijn, Ardito | Jan-Evert Zondag